

התנועה הקיבוצית בין אוטופיה לפוליטיקה

יחיעם ויץ

דוד זית, חלוצים במבוכ הפוליטי: התנועה הקיבוצית, 1927-1948, הוצאת יד יצחק בן-צבי, ירושלים תשנ"ג, 281 עמ'.

א.

העבודה שהביא לפילוג עין-חרוד, הקיבוץ הראשון. עין-חרוד החל להתפתח מאז כתנועה התיישבותית עצמאית והפך לבסיסה של התנועה הקיבוצית הראשונה. הקיבוץ המאוחד שטען כי הוא נושא מורשתו של גדוד העבודה ראה עצמו כחיל החלוץ של תנועת העבודה. באוטופיה שלו היו שני מרכיבים שהשלימו זה את זה: א' מעמד הפועלים היוצר חברה חדשה בארץ-ישראל על-פי תפיסתה של אחדות העבודה; ב' הקומונה הכללית של פועלי ארץ-ישראל, פרי חלומו של גדוד העבודה (עמ' 34). מבחינה פוליטית הקיבוץ המאוחד היה קשור משחר ימיו לאחדות העבודה, אם כי מערכת הקשרים ביניהם הייתה מורכבת ומפותלת. מצד אחד מנהיגות הקיבוץ המאוחד, ובראש ובראשונה מנהיגו ומייסדו יצחק טבנקין, וכן רוב חבריו היו חברי אחדות העבודה והם ראו במפלגה זו את המסגרת לאחדותו הפוליטית של מעמד הפועלים. מצד אחר הקיבוץ המאוחד לא קיבל את העובדה שאחדות העבודה מכירה גם בצורות-התיישבות אחרות — הקבוצה והמושב — ואינה רואה את הקיבוץ כצורת התיישבות

את סוגיית היסוד בספרו של דוד זית, שהוא עיבוד והרחבה של עבודת הדוקטור שלו, ניתן לתמצת בשאלה 'מה לכוהן בבית-קברות?', כלומר מה לתנועה הקיבוצית שהאוטופיה שלה הייתה 'ההתגלמות השלמה ביותר של המהפכה הציונית המתגשמת' (עמ' 267) ולעמק הבכא של הפוליטיקה? הרי בין האוטופיה לבין הפר- לטיקה קיים לא רק מתח אלא ניגוד קוטבי, כמעט בלתי ניתן לגישור, שכן היא 'קפיצה נחשונים אל העתיד שעדיין אינו קיים במציאות' (שם) ואילו הפוליטיקה היא אמנות האפשרי, ההתמודדות המיידית עם ה'כאן' וה'עכשיו'. הלוח של הספר שלפנינו הוא אפוא ניתוח הדרך שבה היטלטלו שלוש התנועות הקיבוציות — הקיבוץ המאוחד, הקיבוץ הארצי וחבר הקבוצות — בין שני קטבים אלה שהאחד היה ביסוד קיומן ומן ההתמודדות עם האחר לא יכלו להימלט.

שלוש התנועות הקיבוציות קמו במחצית השנייה של שנות העשרים. הקיבוץ המאוחד נוסד רשמית בשנת 1927 אולם ראשיתו כבר בשנת 1923, אחרי הפילוג הראשון בגדוד

לשיאו החריפה דילמה זו; חלק מאנשי גדוד העבודה הגיעו למסקנה כי לציונות הקונסטרוקטיווית שבמרכזה ההסתדרות ותנועת העבודה אין עתיד ואין שחר וכי יש לעבור למלחמת חורמה נגד ההון והמעמד הרכושני הצומחים בארץ. חברי קבוצה זו בהנהגת מנחם (מנדל) אליקין ודוד הורוביץ ראו במלחמת המעמדות את חזות הכול, וכדברי מאיר יערי שהתנגד להם בחריפות 'השמאל הליקבידציוני אינו מכיר לא בגלות ולא בציונות, לדידו קיימת רק פרובלמה של ניצול מעמדי ומלחמה בו' (עמ' 18-19). חלק מהשמאל בגדוד העבודה הסיק מהערכת מצב זו את מלוא המסקנות: כפירה מוחלטת בציונות ואף ירידה לברית-המועצות. ממש כאותו זמן גיבשו קיבוצי השומר הצעיר את השותפות הרעיונית והארגונית ביניהם והקימו את הקיבוץ הארצי. גיבוש זה נבע מהמודעות לכך שלמרות סלידתם מגיוני שררה וממפלגתיות הם אינם יכולים להמשיך ולהתקיים בלי רעיון משותף ומסגרת ארגונית מחייבת.

כמועצה המייסדת של הקיבוץ הארצי התקבלו 'ההנחות האידאולוגיות' שלו, הידועות גם בשם 'תורת השלבים', ובהן ניסו לגשר על הפער שבין ציונות למרקסיזם. תורה זו מדברת על שני שלבים, הראשון הוא שלב 'הקמת הבית-הלאומי העברי בארץ-ישראל על בסיס כלכלי פרודוקטיבי' (עמ' 20) והשני שלב המהפכה הסוציאלית. תורה זו המתנה למעשה את המהפכה הסוציאלית בהשלמת בניין הבית הלאומי לא נועדה מעיקרה למטרות אידאולוגיות טהורות; היא שאפה להעניק פתרון אידאולוגי לבעיה קיומית, בעיית הגלישה אל השמאל הרדיקלי תוך מתן גט כריתות מוחלט לציונות. בשנות החמישים בתקופת 'משפטי פראג' ופרישת סנה עמד עקרון זה של העדפת הציונות במבחן חמור ביותר.

הלגיטימית היחידה. כן לא קיבל את טענת דוד בן-גוריון כי במשולש מפלגה-הסתדרות-קיבוץ המפלגה היא הערכאה המכרעת. הדבר הביא לכך שיחסה של אחדות העבודה אל הקיבוץ המאוחד היה אוהד אך חשדני. אחרי פרשת גדוד העבודה היה חשש גדול מפני יצירת מרכז אידאולוגי וארגוני בתוך המפלגה שיתחרה בבכורתה.

היחסים בין הקיבוץ למפלגה הפכו עוד יותר מורכבים ומסובכים אחרי הקמת מפא"י בשנת 1930. הקיבוץ המאוחד סבר כי הוא המפרש המוסמך היחיד של אחדות העבודה 'האמיתית', חבט מהמפלגה החדשה שתראה בדרכו את דרך המלך של ההגשמה החלוצית וסירב לקבל את ריכוז סמכויות הביצוע בידי ההנהגה. בנסיבות אלה ביקש הקיבוץ המאוחד להיות לזרם רעיוני ופוליטי עצמאי הן במפלגה והן בהסתדרות, ומגמה זו הגיעה לכלל גיבוש כמועצת התנועה שהתכנסה ביגור בקיץ 1933. ההחלטות שהתקבלו כמועצה זאת דיברו בין השאר על חיזוק מרותה של מזכירות הקיבוץ, הן הפכו את הקיבוץ המאוחד לגוף המתחרה בסמכות המפלגה וקורא עליה תיגר והפוליטיזציה שלו היתה לעובדה גלויה ומגמרת. כל זה נעשה בשם העיקר הרעיוני שעל-פיו הקיבוץ המאוחד הוא המפרש היחיד של שני מושגים, ה'כלליות' וה'הגשמה החלוצית'.

ב.

הקיבוץ הארצי שנוסד אף הוא בשנת 1927 נקט יחס שונה לפוליטיקה. הדילמה הבסיסית שבה התלבט בתקופת ייסודו היתה המתח בין הפן המעמדי לבין הפן הלאומי-הציוני של התנועה. דילמה זו נבעה מנטיית השומר הצעיר לעבר המרקסיזם שראשיתה בשנת 1924. בשנים 1926-1927 שבהן הגיע משבר העלייה הרביעית

עקרון נוסף שהיה משותף לקיבוצי השומר הצעיר היה 'הקולקטיביות הרעיונית' שהיתה במידה רבה 'תגובת התגוננות שנועדה לשמור על שלמות הקיבוצים במשבר של סוף שנות העשרים, ובייחוד עקב לקחי הפוליטיזציה וההשמאלה של גרוד העבודה' (עמ' 22). היו שראו בעקרון זה סימן למשטר טוטליטרי המדכא את הפרט וחרותו אך הוא דווקא חייב התחשבות מירבית בדעת המיעוט ונטייה לחיפוש המכנה המשותף הרחב ביותר.

לקיומה של מגמה רדיקלית בקיבוץ הארצי היה גם היבט פוליטי. המצדדים בה חתרו להקמת מפלגת אוונגרד עצמאית, ואילו הרוב צידד, אמנם בצורה מסויגת, באיחוד עם מפלגת מעמד רחבה, כלומר עם מפא"י. בפועל המשא ומתן לאיחוד שכמעט הסתיים בהצלחה בשנת 1931 נכשל בגלל סירוב מפא"י להעניק לקיבוץ הארצי אוטונומיה נרחבת כמסגרת איחוד זה, אוטונומיה שמבחינת הקיבוץ הארצי היתה תנאי בלי-יעבור לקיומו כמסגרת רעיונית-פוליטית עצמאית. משום כך וגם בגלל מורשת תנועת הנוער שראתה ב'פוליטיקה' ביטוי קלוקל של עולם המבוגרים, התפתח הקיבוץ הארצי כזרם בעל אופי פוליטי ברור ולוחם אך בלא סימני היכר מקובלים של מפלגה. בשלהי שנות העשרים ובמחצית הראשונה של שנות השלושים הוא היה בעיקר זרם רעיוני-פוליטי שהתמקד בגיבוש האידאולוגיה שלו בלי ליצור מסגרת לפעולה פוליטית-מפלגתית.

ראשית המפנה היתה בשנת 1936 עם הקמת הליגה הסוציאליסטית. חברי הליגה היו פועלים עירוניים ומראשית קיומה היו עקרוניתיה זהים לאלה של השומר הצעיר. משך עשור שלם היה הקשר בין שני הגופים קונפדרטיווי והליגה התקיימה קיום עצמאי למחצה אם כי בצמידות לקיבוץ הארצי כך עשה הקיבוץ הארצי את הצעד הראשון לציאה מד' אמותיו וליצירת

ברית עם הפועל העירוני. אך צעד זה היה רחוק עדיין מהכרעה על הקמת מפלגה פוליטית — בתוך הקיבוץ-הארצי שללו רבים את הפיכת תנועתם למפלגה, מתוך התנגדות מושרשת למפלגה ולמפלגתיות, ומתוך חשש פן תזיק הקמת הגוף הפוליטי החדש להתפתחותה התקינה של התנועה הקיבוצית' (עמ' 32).

לעומת שתי תנועות קיבוציות אלה שיחסן לפוליטיקה היה כה מסובך, יחסה של התנועה השלישית, חבר הקבוצות, לתחום זה היה יותר פשוט. אף על פי שרוב אנשי חבר הקבוצות שנוסד בשנת 1929 היו קרובים לפועל הצעיר הוא שמר על תדמית פלורליסטית וא-פוליטית. המצב השתנה בשנת 1933, לאחר איחודו עם תנועת-הנוער גורדוניה — 'הקו האידאולוגי של מנהיג גורדוניה פנחס לוביאניקר (לבוך), הביא עד מהרה לפוליטיזציה של חבר הקבוצות ולהידוק הקשר עם מפא"י, שמעתה ואילך העדיפה את התנועה הזו על פני הקיבוץ-המאוחד' (עמ' 51). העדפה זו נבעה מסיבה נוספת — בניגוד לקיבוץ המאוחד שראשיו ערערו על סמכות המפלגה והנהגתה, לא ניתן היה להטיל ספק בנאמנותו של חבר הקבוצות למפלגה ולראשיה. במחצית השנייה של שנות השלושים ובשנות הארבעים לנוכח החרפת המתח בין הקיבוץ המאוחד לבין הנהגת מפא"י התחזק מעמדו של חבר הקבוצות כתנועה ההת-יישבותית של מפא"י.

ג.

הפוליטיזציה של הקיבוץ המאוחד העמיקה במחצית השנייה של שנות השלושים והוא הפך לגוף פוליטי עצמאי-למעשה. בשנת 1937 נכרתה ברית בינו לבין האופוזיציה בסניף מפא"י בתל-אביב ונוצר הבסיס להקמתה של סיעה בתוך המפלגה בהנהגת הקיבוץ המאוחד. לסיעה היתה אחיזה לא רק בתל-אביב אלא גם

הקיבוץ המאוחד ותמכו בהנהגת המפלגה. הפר-
ליטיזציה של הקיבוץ המאוחד שבמידה רבה
נבעה מטענתו כי הוא ורק הוא יודע מהי דרכה
האמיתית של תנועת העבודה הביאה אפוא
לקרע עמוק בתוכו ופגעה בעיקר העיקרים,
במהותו כתנועה ההתיישבותית הגדולה והפ-
עילה ביותר. למעלה מעשר שנים מאוחר יותר,
בשנת 1951, הביא קטע זה לפילוג הכאוב והטר-
אומטי של הקיבוץ המאוחד.

לקרע הפנימי בקיבוץ המאוחד היו ביטויים
שונים, למשל בוויכוח בשאלת היחס לברית-
המועצות. ויכוח זה פרץ במלוא עוזו במועצת
הקיבוץ המאוחד שהתכנסה ביגור בשנת 1936.
אליעזר ליבנשטיין (ליבנה) שחזר משליחות
בגרמניה הנאצית השווה את המשטר בברית-
המועצות למשטרים הטוטליטריים שהשתלטו
אז על אירופה ותיאר את תהליך הניוון והה-
שחתה שעבר עליו מימי המהפכה הסוציאליס-
טית ועד להיותו לדיקטטורה של איש אחד.
דבריו עוררו רוגז רב מאחר ש'עוררו רושם
ברור, כי התקפתו מכוונת לא רק לסטלין, אלא
גם למשטר הפנימי בקיבוץ-המאוחד' (עמ'
146). את העמדה האחרת ביטא ליובה לויטה,
ממייסדי עין-חרוד ומהאידאולוגים הבולטים
בתנועה; הוא ראה בסובייטים 'בני האור' המת-
ייצבים מול 'בני החושך' הנאצים וטען כי משום
כך יש להזדהות עימם. כשם שליבנשטיין
התכוון גם למשטר הפנימי בקיבוץ המאוחד כך
לדעת זית קבע גם לויטה כי 'מי שאינו מאמין
בדרכה של המדינה הסובייטית, מביע חוסר
נאמנות לדרכו ההיסטורית של הקיבוץ' (שם).

בחיפה, שם קמה ארפוזיציה לשלטונו הכלי-יכול
של מזכיר מועצת הפועלים אבא חושי. ארפוזי-
ציות אלה שקמו על רקע התנגדות ל'בוסזים'
המפלגתי ובשל מרירות שנבעה ממצוקה חבר-
תית וכלכלית, הפכו מתופעה מקומית לתופעה
בעלת משמעות ארצית וכלל מפלגתית. שינוי זה
במעמדן התאפשר אך ורק בזכות הקשר בין
לבין הקיבוץ המאוחד שהאציל עליהן מיוקרתו,
מכוזו הארגוני ומהרדיקליזם המעמדי שלו.
בעניין זה כותב זית:

בתחילה לא היתה סיעה ב' גוף ארצי
מגובש. לעת עתה היה זה צירוף רופף
של ארפוזיציות מקומיות, שקמו על
רקע תסיסה נגד המנגנון המפלגתי
וההסתדרותי. כמו בתל-אביב, כך גם
במקומות אחרים, צמחו המרירות
ורגשי הזעם והקיפוח על רקע המשבר
הכלכלי. אך ורק צירוף שלוש המר-
כיבים — המצוקה הכלכלית, המרי
החברתי והופעת גוף בעל אידאולוגיה
מעמדית רדיקלית — הוא שהצמיח
את סיעה ב' ואפשר לה להופיע כגורם
ציבורי רציני. התייצבותו של הקיבוץ-
המאוחד מאחורי הסיעה במערכותיה
הציבוריות הראשונות הקנה לה לגי-
טימציה ויכולת להתמיד במאבק בתוך
המפלגה ומול המנגנון ההסתדרותי
(עמ' 95).

מבחינת הקיבוץ המאוחד היו למצב זה שתי
תוצאות. הוא מצא עצמו בלב לבן של המחל-
קת הפוליטיות הפנים מפלגתיות ומצד אחר
הפוליטיזציה שהלכה והעמיקה הביאה לפיצול
פנימי בתוכו. אמנם רוב חבריו תמכו בהנהגתו
בראשות טבנקין, אך קבוצות שונות כמו יוצאי
נצ"ח (נוער צופי חלוצי, יוצאי השומר הצעיר
הרוסי שהצטרפו לקיבוץ המאוחד) ואנשי
העלייה הגרמנית התארגנו כארפוזיציה להנהגת

ד.

תהליכי הפוליטיזציה והקיטוב בקיבוץ המאוחד
התגברו בשנות הארבעים והגיעו לשיאם בשנת
1944 עם פילוג מפא"י והקמת מפלגה חדשה,

מפלגה. אחרי התלבטות קשה ובניגוד לדעתו של יעקב חזן קיבלה המועצה את תוכניתו של מאיר יערי להתקדמות בשלבים לקראת הקמת מפלגה. אמנם לא דובר על הקמת מפלגה לאלתר; קודם, נטען, יש לחזק את הליגה הסוציאליסטית ולבדוק שוב את האפשרות לאיחוד עם מפא"י, אך בכל זאת מבחינת השומר הצעיר שנרתע מאוד ממפלגתיות היתה זו התקדמות רבה.

מפלגת השומר הצעיר קמה רק כעבור ארבע שנים, בשנת 1946. כמו מפלגת השמאל האחרת, התנועה לאחדות העבודה, גם לגביה ניתן לטעון כי היתה זו מפלגה שהשתייכה לתנועה קיבוצית. אמנם למפלגה היתה גם 'צלע עירונית' אלא שמעמדה היה חלש ביותר. התביעה לחיזוק הליגה הסוציאליסטית לא התמלאה והיא לא הפכה להיות גורם פוליטי אוטונומי ופעיל. בעניין זה כותב זית:

מרכז הליגה הלך בדרך-כלל בעקבות האינטרסטיגיה והטקטיקה של הקיבוץ-הארצי ולא נטה לסטות מדרכו הפוליטית. הליגה נשארה קשורה בטבורה לשומר-הצעיר וכל תקוותה לעתיד התבטאה בביטול המחיצות הארגוניות ובהקמת מפלגה משותפת. (עמ' 189).

כשהתכנסה ועידת היסוד של המפלגה החדשה היה זה סיום של תהליך שהחל בדיוק עשר שנים קודם לכן, עם הקמת הליגה. מתוך כ-8,500 חברי המפלגה כשלושה רבעים היו חברי הקיבוץ הארצי, ולטענת זית דברי אריה ליכטיגור (נהיר), ממייסדי הליגה וממנהיגיה, בוועידת היסוד של המפלגה הוכיחו 'כי במשך עשר שנות קיום הליגה עיכלו [חברי הליגה] את תורת השומר הצעיר בשלמותה' (עמ' 191).

ה.

ערב הקמת המדינה היו שתי התנועות הקיבוץ-ציונות הגדולות עמוד-השדרה של שתי מפלגות

התנועה לאחדות העבודה. השם לא היה מקרי — 'היתה כאן כוונה ברורה ליצור רושם של המשכיות, של שורשים עמוקים של נאמנות לדרך שהוכיחה את עצמה' (עמ' 138). באמצעות שם זה ניסו טבנקין וחבריו להוכיח כי בניגוד למפא"י שהתכחשה לדרכה ההיסטורית של אחדות העבודה וסטתה ממנה הם הממשיכים בה"א הידיעה של דרכה הרעיונית והפוליטית.

המפלגה החדשה היתה מורכבת מאנשי הקיבוץ המאוחד ומחברי סיעה ב' העירוניים אולם הגורם בעל ההשפעה הרבה ביותר בתוכה היה הקיבוץ המאוחד. מנהיגיו הבכירים של הקיבוץ המאוחד — טבנקין, ישראל אידלסון (בר-יהודה), אהרון ציולינג ואחרים — היו למנהיגי המרכזיים של המפלגה החדשה ומשנתו של טבנקין היוותה את חוט השדרה הרעיונית והפוליטית שלה. משנה זו שבמקורה היתה תורת הגשמה קיבוצית הפכה בשנות הארבעים לתפיסה מדינית ייחודית שניסתה לשלב אקטיביות וזיזים מדינית ובטחוני עם רדיקליזם מעמדי. כך ניסתה המפלגה החדשה למצוא את מקומה הייחודי בין מפא"י מצד אחד לשומר הצעיר מצד אחר.

חברי סיעה ב' העירוניים קיבלו בדרך כלל את מרותו של הקיבוץ המאוחד ומי שכפר במרות זו פרש. כך לדוגמה פרש ממנה אפרים תבורי, ממנהיגי סיעה ב' בתל-אביב שחזר למפא"י ועם הקמת המדינה אף נבחר לחבר-כנסת מטעמה. פחות מעשרים שנה לאחר שנוסד הקיבוץ המאוחד הגיע תהליך הפוליטיזציה שלו לשיאו ולמיצויו והוא הפך בעצם למעין 'קיבוץ-מפלגה'.

גם בקיבוץ הארצי הועמק תהליך הפוליטיזציה בשנות הארבעים, אם כי שוב באופן שונה מאשר בקיבוץ המאוחד. מועצת הקיבוץ הארצי שהתכנסה באפריל 1942 כמשמר-העמק התקדמה שלב נוסף לקראת התארגנות במסגרת

בעניין זה כי הסיבה לכך היא העובדה שבפועל ההכרעות לא נפלו במפלגה אלא בתוך התנועות הקיבוציות (עמ' 251).

מעבר לזה יש לזכור כי מעמדה ויוקרתה של התנועה הקיבוצית בשנת 1948, שנת ייסוד מפ"ם, היו גבוהים לאין שיעור ממעמדה ויוקרתה בשנת 1954, עת התפלגה. כך ניתן לראות בירידת קרנה של התנועה הקיבוצית חלק מתהליך הדחיקה לשוליים של מפ"ם אחרי הקמת המדינה ובייחוד אחרי שלא הצטרפה לממשלה הראשונה שהקים בן-גוריון במאוס 1949. בניגוד להנחה של יערי וטבנקין הוכח כי ניתן להקים את המדינה הצעירה ולבנותה גם ללא סיועם. ובעניין זה כותב זית: "הכרשי" אמנם המשיך לעשות את שלו ולתרום את תרומתו במלחמה ובמעשה ההתיישבות, אך הוכח שאפשר לנהל את המדינה בלעדיו ולדחוק אותו ציבורית ופוליטית לפינתור' (עמ' 266). אי אפשר אפוא להפריד את דרכה המיוסרת של מפ"ם, הגוף הפוליטי הגדול והחשוב ביותר של התנועות הקיבוציות היתה בו השפעה מכרעת, מתהליך שקיעת התנועה הקיבוצית שהחל עם הקמת המדינה.

לסיכום, ספרו של זית הכתוב כבהירות ונקרא בעניין ובשטף מתאר את תהליך הפוליטיזציה של התנועות הקיבוציות משנות העשרים ועד לשנות הארבעים כתהליך דיאלקטי. מצד אחד לפנינו עדות נוספת להשפעת הקיבור צים שהיתה חזקה מאוד יחסית לחלקם באוכלוסיה; מצד אחר ניכרים זרעי שקיעתה של התנועה הקיבוצית בעובדה שבמפלגות שהקימה, ובהן גם במפ"ם, זכה המגזר העירוני לביטוי שולי ומינורי וכן בעובדה שהקיבור המאוחד לא היה מסוגל להפריד בין הפן הפרטי לטי לפן התנועתי-ההתיישבותי שבו. מכל מקום לפנינו ספר המאיר ומבהיר עד כמה היה יחסה של החברה היישובית לתופעה ייחודית כמו הקיבור בעייתית ודו-ערכית.

פוליטיות. בינואר 1948 התאחדו שתי המפלגות — יחד עם פועלי ציון שמאל שהתאחדה כבר קודם לכן עם התנועה לאחדות העבודה — והקימו את מפלגת הפועלים המאוחדת (מפ"ם). המגעים הממשיים לקראת איחוד החלו בשלהי קיץ 1947. ערב ההכרעות המדיניות שהובילו להחלטת האומות המאוחדות מיום כ"ט בנובמבר. ההתלבטות אם להיכנס למשא-ומתן על איחוד היתה בעיקר נחלת אחדות העבודה, שאפפה לאיחוד משולש שיכלול גם את מפא"י. החלטתה לנהל בכל זאת משא-ומתן נבעה בעיקר מתחושת הבדידות שלה ומהכרתה בחוסר ההשפעה שלה ערב ההכרעות הגורליות. מבחינת הקיבור המאוחד שראה עצמו כגוף החייב ליטול חלק בהכרעות היה זה מצב בלתי נסבל, ומאחר שהדרך למפא"י נראתה חסומה התגבר בלית ברירה על היסוסיו מפני איחוד עם השומר הצעיר בלבד.

המפלגה החדשה שקמה היתה גם היא 'קיבור שיש לו מפלגה'. שתי התנועות הקיבוריות הגדולות והמרכזיות היו קשורות אליה ושתיהן הגיעו באותה עת לרמה גבוהה ביותר של חוסן פנימי ושל השפעה ביישוב. כוחן של שתי התנועות במפלגה היה מכריע: שישים מתוך מאה החברים במרכז המפלגה היו חברי קיבור, עמדות המפתח בהנהגתה המצומצמת אוישו ברובן על-ידי חברי קיבור ורוב הסניפים העירוניים נוהלו על-ידי שליחים מהקיבורים. מעמדן המכריע של התנועות הקיבוריות היה מהגורמים שהביאו להחלשת מפ"ם. שתיים היו הסיבות לכך: ראשית, לא היה איזון במעמדן בתוך המפלגה — בשעה שהקיבור הארצי שמר על כוחו הפוליטי ואף הגביר את ליכודו הפנימי הקמת מפ"ם רק החריפה את הקרע הפנימי בקיבור המאוחד והפכה את פילוגו לבלתי נמנע; שנית, העובדה שהאיחוד הפוליטי לא לוה באיחוד מקביל של התנועות הקיבוריות חרצה את דינו לכשלון. יצחק בן-אהרן טען